

РАМКА НА ПОЛИТИКАТА ЗА РАСЕЛУВАЊЕ

за проектот

„ПРОЕКТ ЗА УНАПРЕДУВАЊЕ НА СОЦИЈАЛНИТЕ УСЛУГИ“

Република Македонија

МАЈ 2018

Документ:

РАМКА НА ПОЛИТИКАТА ЗА РАСЕЛУВАЊЕ за проектот
„ ПРОЕКТ ЗА УНАПРЕДУВАЊЕ НА СОЦИЈАЛНИТЕ УСЛУГИ “

Кредит бр. 7735 - МК

Технички број: RPF-01/18

МАЈ 2018

РПР Документот подготвен од Заедничко вложување на

Компанија за еколошки консалтинг

„ЕКОМОЗАИК“ ДООЕЛ, Скопје

ул. Бриселска бр.4

Скопје

ЕкоМозаик
... идеја до идеја

"БИОС ПРО" ДООЕЛ Скопје

„Методија Андонов Ченто“ бр. 6/2-6

1000 Скопје

Тим на експерти:

Борис Стипцаров, социолог

м-р Славјанка Пејчиновска Андонова, инженерство за животна средина

СОДРЖИНА

КРАТЕНКИ.....	6
ИЗВРШНО РЕЗИМЕ	7
1 ВОВЕД	8
1.1 ОПИС НА ПРОЕКТОТ	8
1.2 РЕЗОН ЗА ПОДГОТОВКА НА РАМКАТА НА ПОЛИТИКАТА ЗА РАСЕЛУВАЊЕ.....	8
1.3 ЦЕЛИ И ПРИНЦИПИ НА ПОЛИТИКАТА ЗА РАСЕЛУВАЊЕ.....	9
1.4 ПРОЦЕС НА ПОДГОТОВКА И ОДОБРУВАЊЕ НА АКЦИОНИОТ ПЛАН ЗА РАСЕЛУВАЊЕ.....	10
1.4.1 АКЦИОНЕН ПЛАН ЗА РАСЕЛУВАЊЕ	10
1.5 СКРИНИНГ ПРОЦЕС НА РАСЕЛУВАЊЕТО (ЕКСПРОПРИЈАЦИЈА НА ЗЕМЈИШТЕ)..	12
2 ИНСТИТУЦИОНАЛНА И ПРАВНА РАМКА	12
2.1 ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА	12
2.2 ПРАВНА РАМКА	13
2.3 ПРОЦЕС НА ЕКСПРОПРИЈАЦИЈА	14
2.4 ЗАШТИТНИТЕ МЕРКИ НА СВЕТСКА БАНКА И ПОЛИТИКАТА НА ПРИНУДНО РАСЕЛУВАЊЕ.....	16
2.5 ГАП АНАЛИЗА -МАКЕДОНСКОТО ЗАКОНОДАВСТВО ЗА ЕКСПРОПРИЈАЦИЈА И ПОЛИТИКАТА НА ЗАШТИТНИ МЕРКИ НА СВЕТСКА БАНКА.....	17
3 КВАЛИФИКУВАНОСТ И ПРАВА.....	21
3.1 КВАЛИФИКУВАНОСТ.....	21
3.2 ПРАВА И ВРЕДНУВАЊЕ НА ЗАСЕГНАТИОТ ИМОТ	22
4 БАРАЊАТА ЗА ИНФОРМИРАЊЕ НА АКЦИОНИОТ ПЛАН ЗА РАСЕЛУВАЊЕ	26
4.1 ПОПИС НА ЗАСЕГНАТИТЕ ЛИЦА И ИМОТ	26
4.2 ИДЕНТИФИКАЦИЈА НА ЗАГУБИТЕ.....	27
4.3 ИСТРАЖУВАЊЕ НА ТЕКОВНАТА СОСТОЈБА	27
4.4 ПОНУДЕНА КОМПЕНЗАЦИЈА.....	28
4.5 ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА	28
4.6 СЛЕДЕЊЕ И БУЏЕТ.....	28
5 ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА.....	28
5.1 ИЗРАБОТКА НА АПР И ПРОЦЕС НА ОДОБРУВАЊЕ	28
5.2 ПРОЦЕС НА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НА АПР.....	28

5.2.1	ЕДИНИЦА ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НА АПР	28
5.2.2	ЖАЛБИ И ПОПЛАКИ	29
5.2.3	ПОСТАПКИ ЗА ЕКСПРОПРИЈАЦИЈА	30
5.2.4	СУД.....	30
6	СЛЕДЕЊЕ И ЕВАЛУАЦИЈА	30
6.1	ВНАТРЕШНО СЛЕДЕЊЕ.....	31
6.2	НАДВОРЕШНО СЛЕДЕЊЕ.....	32
7	УЧЕСТВО НА лицата ЗАСЕГНАТИ ОД ПРОЕКТОТ	33
8	ТРОШОЦИ И БУЏЕТ	33
	ДОДАТОК.....	34
	ДОДАТОК 1: ЛИСТА ЗА ПРОВЕРКА НА ИНФОРМАЦИИТЕ ЗА ПОПИС.....	34
	ДОДАТОК 2: ЛИСТА НА ПОДАТОЦИ ЗА ПОПИСНО ИСТРАЖУВАЊЕ	35
	ДОДАТОК 3: ЛИСТА НА ПОДАТОЦИ ЗА ПОПИСОТ НА ЗАГУБИ	36
	ДОДАТОК 4: ПОДАТОЦИ ЗА ИСТРАЖУВАЊЕ НА ТЕКОВНАТА СОСТОЈБА.....	39

Табели

Табела 1	Релевантни клучни разлики меѓу македонските закони/регулативи и политиката на СБ	17
Табела 2	Привремена матрица за права и компензација	25

КРАТЕНКИ

АПР	- Акционен план за раселување
ВРМ	- Влада на Република Македонија
ДПП	- Документ за проценка на проектот
ЕИП	- Единица за имплементација на проектот
АИЕ	- Единица за имплементација на АПР
ЗЛ	- Засегнати лица
ЛЗП	- Лица засегнати со проектот (физички и правни)
МБОР	- Меѓународна Банка за обнова и развој
МТВ	- Министерство за транспорт и врски
МТСП	- Министерство за труд и социјална политика
НВО	- Не-владини организации
ОП	- Оперативни политики
ПБ	- Процедури на банката
ПВЗС	- План за вклучување на заинтересирани страни
ПУОУ	- Проект за унапредување на општинските услуги
РДРГ	- Ран детски развој и грижа
РМ	- Република Македонија
РПР	- Рамка на политиката за раселување
РУЖССП	- Рамка за управување со животната средина и социјалните прашања
САПР	- Скратен Акционен план за раселување
СБ	- Светска Банка
СЗР	- Стекнување со земјиште и раселување

ИЗВРШНО РЕЗИМЕ

Владата на Република Македонија (ВРМ) има намера да земе заем од Меѓународната банка за обнова и развој (МБОР) за имплементација на Проектот за унапредување на социјалните услуги. Проектот ќе биде имплементиран од Министерството за труд и социјална политика на Република Македонија и истиот ќе поддржи унапредување на пристапот до услугите за Ран детски развој и грижа, како и унапредување на пристапот до социјалната помош и услуги.

Подобрувањето на пристапот до услугите за РДРГ ќе се реализира преку финансирање наменето за адаптација на објекти од основно образование под ингеренција на локалните самоуправи каде што мрежата на училишта има достапен простор кој може да се трансформира од објекти за основно во предучилишно воспитание и образование, како и преку инвестирање во нови објекти за предучилишно воспитание и образование. Во случаи каде ќе се реализира само адаптација на објекти, нема да има потреба од активности кои ќе вклучат стекнување со земјиште и воедно нема да бидат активирани социјалните заштитни мерки при адаптација на овие објекти од училишно во предучилишно образование. Сепак, во општините каде треба да се изградат нови објекти возможно е да се одзема приватно земјиште, доколку државното земјиште не е доволно или достапно. Влијанијата, во овие случаи, ќе бидат ограничени и затоа социјалните ризици поврзани во заштитните мерки се ограничени.

ОП 4.12 на СБ за Принудно раселување е една од најважните заштитни мерки за откуп на земјиште и прашања поврзани со раселувањето / компензацијата за време на спроведувањето на проектот. Во линија со принципите и процедурите на СБ, Република Македонија е посветена на имплементација на проектите финансирани од СБ во согласност со барањата преточени во ОП 4.12. Рамка на политиката за раселување (РПР) треба да се изготви доколку обемот и локацијата на раселувањето не се познати во моментот на проценка бидејќи проектот има повеќе компоненти, како што обично е случај со проекти со финансиски посредници или повеќе под-проекти.

Оваа Рамка на политиката за раселување ги дефинира процедурите за принудно одземање на земјиште, за раселување, исто така ги поставува целите, принципите, правата за компензација, правната рамка, процесите на консултации и механизмите за надомест на штета од поплаки за останатиот имотот што ќе биде одземен, а во насока на успешна реализација на активностите на планираниот проект и под-проекти.

1 ВОВЕД

1.1 ОПИС НА ПРОЕКТОТ

Владата на Република Македонија доби заем од Меѓународната Банка за обнова и развој (IBRD) за имплементирање на “Проект за унапредување на социјалните услуги”.

Проектот ќе го имплементира Министерството за труд и социјална политика и истиот ќе го поддржи подобрувањето на пристапот до Услугите за образование и нега во раното детство и Подобрување на достапноста до социјални бенефиции и услуги.

Првата компонента на проектот ќе го подобри пристапот и квалитетот на претшколските услуги, фокусирајќи се на подобрување на постојната инфраструктура на услугите за образование и нега во раното детство и изградба на новата инфраструктура на детските градинки, како и подобрување на пристапите за дизајнирање и изградба на објектите на детските градинки. Другите активности кои се планирани во рамките на оваа компонента ќе обезбедат квалитет на услугите за образование и нега во раното детство: развивање на нов модел на финансирање на услугите за образование и нега во раното детство, обуки за наставници, механизми за обезбедување на квалитет.

Подобрувањето на пристапот до услугите за образование и нега во раното детство ќе се финансира или со прилагодување на постојните објекти во општинските основни училишта, каде што има можност објектот за основно образование да биде пренаменет од основно училиште во детска градинка или преку инвестирање во нови детски градинки. Во општините каде што ќе се изврши адаптација на постојниот објект нема да има потреба од заземање на дополнително земјиште и нема да се активираат социјални заштитни мерки за адаптација на училишните објекти во детски градинки. Меѓутоа, во општините каде што треба да се изградат нови објекти може да има потреба да се заземе приватно земјиште ако јавно земјиште не е достапно. Влијанијата во овие случаи ќе бидат ограничени и затоа социјалните ризици поврзани со заштитните мерки се ограничени.

Специфичните активности за изградба и рехабилитација на инфраструктурата за социјални услуги (Компонента 2), кои понатаму се нарекуваат “под-проекти”, не можат да бидат претходно утврдени и ќе бидат идентификувани во текот на имплементацијата на проектот.

Овој документ претставува Рамка на политиката за раселување (РПР), додека Рамката за управување со животна средина и социјални прашања (РУЖССП) е посебен документ.

1.2 РЕЗОН ЗА ПОДГОТОВКА НА РАМКАТА НА ПОЛИТИКАТА ЗА РАСЕЛУВАЊЕ

Овој документ претставува Рамка на политиката за раселување (РПР) на предложениот Проект за условен трансфер на средства. Истиот ги опишува политиките, процедурите и процесите кои ќе бидат следени во текот на реализација на проектот, а во насока на ублажување на неповолните општествени влијанија заради активностите на проектот меѓу засегнатите страни со проектот, со или без правна основа, чии што земјиште/имот, бизнис и други средства се отуѓени за одземени за да се реализираат градежните работи.

Рамката на политиката за раселување е подготвена за да го води претстојното стекнување со земјиште и потенцијално раселување за градење на инфраструктурен проект во согласност со барањата на Светска Банка (СБ) - Меѓународна банка за реконструкција и развој (МБРР) и нивната Оперативна Политика 4.12, како и сообразност со националната легислатива.

СБ ОП 4.12 индицира дека РПР треба да се подготви доколку се процени дека обемот и локацијата на раселувањето не може да се осознае заради многуте компоненти на проектот.

До моментот на подготовка на овој документ, типот и бројот на инфраструктурните проекти што ќе се подржат со овој проект не е познат. Затоа Рамката се подготвува, а не Акциониот план за раселување.

1.3 ЦЕЛИ И ПРИНЦИПИ НА ПОЛИТИКАТА ЗА РАСЕЛУВАЊЕ

Рамката на политиката за раселување (РПР) обезбедува детали за потенцијалните влијанија што произлегуваат од процесот на стекнување со земјиште од гореспоменатите активности и мерки за ублажување што ќе бидат активирани за да ги адресираат овие негативни влијанија.

Целите на оваа РПР е да ја води подготовката на АПР кој ќе обезбеди дека идните стекнувања на имот / и потенцијални проблеми со раселувањето, сите засегнати лица ќе бидат соодветно консултирани, ќе им се стават на располагање механизмите за поплака и соодветно и навремено ќе добијат компензација по цена за замена или пазарната вредност (која и да е повисока) за нивните загуби, но и ќе овозможи рехабилитациски мерки за нивна благосостојба, како што треба да биде во отсуство на програмата).

Главните цели на оваа РПР се:

- Обезбедување детали за политиките кои управуваат со експропријацијата на земјиштето, распонот на негативните влијанија и правата;
- Претставување на стратегијата за постигнување на целите на раселувањето/политиката за одземање на земјиште;
- Да обезбеди рамка за имплементација на поставените стратегии, да обезбеди навремено одземање на средствата, плаќање на компензацијата и испорака на другите бенефити кон ЛЗП
- Да обезбеди детали за јавните информации, консултации и учество, и механизмите за разрешување на поплаките за време на планирање, дизајн и имплементација;
- Да обезбеди идентификувани извори и процени на потребни ресурси за имплементација на АПР
- Да обезбеди рамка за следење, надзор и евалуација на имплементацијата на АПР.

Во принцип, принудното раселување треба да се избегнува онаму каде тоа е изводливо, или да се минимизира, да се истражат сите можни алтернативи во

дизајнот на проектот. Ако се неизбежни, активностите за раселување треба да бидат отпочнати и завршени како одржливи развојни програми, обезбедувајќи доволни инвестициски ресурси за да му овозможат на раселеното лице заради проектот, поделба на бенефициите од истиот. Понатаму, раселените лица треба суштински да се консултираат и да бидат вклучени во планирање и имплементација на програмите за раселување, да бидат потпомогнати во нивните напори за подобрување на нивното живеење и животен стандард, или барем да ги возобноват во вистински поглед до степен на пред-преселба, или на нивоата кои предничат пред почетокот на имплементацијата на програмата, во зависност од тоа кое е повисоко.

1.4 ПРОЦЕС НА ПОДГОТОВКА И ОДОБРУВАЊЕ НА АКЦИОНИОТ ПЛАН ЗА РАСЕЛУВАЊЕ

1.4.1 АКЦИОНЕН ПЛАН ЗА РАСЕЛУВАЊЕ

Овој РПР ја води подготовката на двата инструменти АПР и САПР. АПР или САПР на индивидуалните проекти, во согласност со РПР, ќе биде создаден и поднесен до Светска Банка на одобрување.

Според ОП 4.12, сите проекти кои вклучуваат стекнување на земјиште имаат потреба од АПР. Опсегот и нивото на детали на планот за раселување варира со магнитуда и комплексност на стекнување на земјиште и / или последица од раселувањето, т.е. целосен АПР е потребен кога стекнувањето на земјиште засега повеќе од 200 луѓе, одзема над 10% од секоја сопственост и вклучува физичка преселба на население. Скратен АПР е прифатлив доколку се засегнати помалку од 200 луѓе. Дури и ако повеќе од 200 луѓе се засегнати, а стекнувањето со земјиште е незначително (10% или помалку од имотот е земен) и нема физичка преселба, скратен АПР (САПР) е прифатлив. Овој проект не се очекува да опфати преселување на ЛЗП.

АПР документот треба да се:

- Наведе принципите и целите по кое ќе се води раселувањето;
- Опишат природата и магнитудата на влијанијата на проектите и да ги идентификуваат сите луѓе кои ќе бидат преселени, со што ќе се обрне посебно внимание на ранливите групи;
- Изработи попис со цел да се утврди бројот на луѓето што ќе бидат раселени, нивните средства за живот засегнати, имотот да се компензира и да се утврди крајниот термин за побарување на право на сопственост
- Опише правната рамка која треба да го води одземањето на земјиште за потребите на овој план (каде е возможно), компензации, решавање на конфликти и процедурите за жалба.
- Вклучи анализа на применливото национално законодавство, да се разгледаат расчекорот со Банката и потребните мерки за премостување на истиот;
- Предложи како да се надмине расчекорот меѓу националното законодавство и принципите на банката
- Опише институционалната поставеност и одговорности

- Воспостават критериумите за квалификуваност и да се опишат правата за сите категории на раселени лица и типови на влијанија почувствувани
- Да се опише како засегнатото население, вклучително и жените, малцинските и други ранливи групи, се успешно консултирани и како нивните погледи биле земени предвид;
- Вклучи вреднување на и компензација за изгубениот имот и приход, како и да демонстрира дека висината на истите се адекватни, т.е. се најмалку исти со трошоците за замена на изгубениот имот/приход или пак е над границата на минималната плата;
- Обезбеди детали за активностите на одржливост за подобрување на стандардите за живеење на раселените лица;
- Обезбеди детали за активности на одржливост за подобрување на или враќање во претходна состојба на средствата за живеење (приходите);
- Обезбеди механизам за поплаки за населеното место заради потенцијалните проблеми кои се поврзани со раселувањето, при што ќе се обезбеди пристап до поплаките и помош за сите засегнати лица; и
- Вклучи распоред за имплементација, буџет и организација на следењето и евалуација.

Скратен АПР, во најмала рака, би ги опфатил следниве елементи:

- Попис на засегнати ЛЗП и проценка на имот
- Опис на компензација и овозможување на друга помош при раселување
- Консултации со засегнатите ЛЗП за прифатливи алтернативи
- Институционална одговорност за имплементација и процедури за разрешување на поплаките
- Активности за мониторинг и имплементација, и
- Распоред и буџет.

Во случај некои од ЛЗП да изгубат повеќе од 10% од нивните продуктивни имоти или се бара физичка преселба, планот исто така вклучува социо-економско истражување за да се одреди влијанието врз обезбедување на средствата за живеење и, ако е потребно, мерки за возобновување на приходите.

Најпрво, нацрт верзијата на АРП/САРП, подготвена од општината, треба да се сподели со СБ за одобрување пред јавно објавување, и после финалната верзија на АПР/САПР да се поднесе. Имплементацијата на под-проектот ќе започне по добивање на одобрение од СБ. По добивање на одобрувањето (Без замерки), ќе бидат иницирани активностите за компензација, раселување и рехабилитација и ќе бидат комплетирани пред потпишување на договорот за градежни работи. Штом имплементацијата на АПР/САПР ќе биде комплетирана, општината ќе подготви извештај кој ќе биде доставен до банката за добивање позитивен одговор (Без замерки). Откако финалниот АПР/САПР извештај биде прифатен, тогаш може да се потпише договорот за градежни активности.

За секој под-проект кој ќе има потреба од одземање дополнително земјиште, посебен АПР/САПР ќе биде создаден.

1.5 СКРИНИНГ ПРОЦЕС НА РАСЕЛУВАЊЕТО (ЕКСПРОПРИЈАЦИЈА НА ЗЕМЈИШТЕ)

Следниве чекори го опишуваат процесот на раселување:

1. Комплетирање на финалниот дизајн на проектот (Проектантско биро)
2. По комплетирање на финалниот дизајн, општината ќе најми надворешна фирма, доколку е потребно, за реализација на Елаборат за експропријација кој ќе служи како краен термин.
3. Општината ќе ја информира јавноста за периодот на спроведување на геодетско снимање за потребите на елаборатот за експропријација.
4. По комплетирање на извештајот, тој се доставува до општината, која ќе најми надворешна фирма за подготовка на нацрт АПР/САПР и ќе ја одреди магнитудата на потенцијалните влијанија врз ЛЗП.
5. Се подготвува нацрт АПР/САПР и преку ЕИП се праќа до СБ на разгледување.
6. СБ ќе го разгледа и ќе обезбеди Без приговор кон драфт АПР/САПР.
7. МТСП и општината ќе го обелоденат нацрт АПР/САПР и ќе организираат консултации со засегнатите ЛЗП за да се одреди опсегот на засегнатите ЛЗП, средства на надомест, како и предлог мерки за ублажување и компензација.
8. Заклучоците се имплементираат во нацрт АПР/САПР.
9. Финалниот документ АПР/САПР се праќа до СБ обезбедување Без приговор.
10. Објава на АПР/САПР.
11. АПР/САПР е дел од пакетот за оцена на документот/пакетот на под-проектот
12. Комплетирање на процесот за експропријација.

2 ИНСТИТУЦИОНАЛНА И ПРАВНА РАМКА

2.1 ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Следните институции, секоја со различна улога и одговорност, се главните актери во процесот на експропријација.

Министерството за труд и социјална политика е носител на проектот. Истото е одговорно за детска заштита и образование - градинки / центрите за ран детски развој, како и за целокупната состојба на системот за социјална заштита во Република Македонија.

Канцеларијата на **Државен правобранител на Република Македонија** е владина институција која презема мерки и правни средства за правна заштита на сопственичките права и интереси на Република Македонија и изведува други должности пропишани со закон.

Министерство за транспорт и врски е владино тело кое е одговорно за издавање дозволи за градба и мониторинг на процесот на експропријација во смисла на комплетирање на процесот на експропријација.

Агенција за катастар на недвижности на Република Македонија чува и регистрира информации за сопственички права на земјата во Република Македонија. Може да биде консултирана во процесот на стекнување вредни и валидни информации за сопственост и користење/издавање на земјиштето во моментот.

Министерство за земјоделие, шумарство и водоснабдување спроведува трансформација на земјоделското земјиште во градежно земјиште.

Следните институции нудат широк спектар на помош која може да овозможи, поддржи и изведе консултативен процес за имплементација на АПР.

Национално ниво:

- **Министерство за земјоделие, шумарство и водоснабдување** може да се консултира при процесот на создавање на пакетите за компензација. Исто така, може да биде консултирано во процесот на проценка на компензацијата за изгубените насади.
- **Народниот правобранител** може да се консултира во врска со различни правни совети поврзани со судските постапки на ЛЗП со владините тела.

Локално ниво:

- **Меѓу-општински центар за социјална работа** создаден од Владата, може да биде консултиран во текот на процесот на реализација на АПР. Центарот може да даде важни информации за идентификација, комуникација и осврт кон ранливите социјални групи, давајќи на тој начин соодветна насока за поставување на компензациските средства/пакети за таквите групи.
- **Меѓу-општински центар за социјални работи** - официјалните претставници на локалните општини се консултираат и активно се вклучуваат во подготовките и изведбата на процесот на раселување во областа под нивна надлежност. Можат да бидат консултирани и како медијатори во процесот на разгледување на приговорите и обештетувањето, пред да бидат депонирани во Комитетот за поплаки и обештетување.

2.2 ПРАВНА РАМКА

Во Република Македонија, правните акти наведени подолу, ги регулираат прашањата во процесот на стекнување на сопственичките права врз парцелите од приватна во државна сопственост, а врз основа на неизбежен јавен интерес кој се појавил при дејности поврзани со изградба на соодветна инфраструктура:

- Закон за експропријација (Службен весник на РМ, бр. 95/12, 131/12, 24/13, 27/14, 104/15, 192/15, 23/16, 178/16);
- Закон за градење (Службен весник на РМ, бр. 130/09, 124/10, 18/11, 36/11, 54/11, 13/12, 144/12, 25/13, 79/13, 137/13, 163/13, 27/14, 28/14, 42/14, 115/14, 149/14, 187/14, 44/15, 129/15, 217/15, 226/15, 30/16, 31/16, 39/16, 71/16, 132/16).
- Закон за проценка (Службен весник на РМ, бр. 115/10, 158/11, 185/11, 64/12, 188/14, 104/15, 153/15, 192/15, 30/16)

- Методологија за проценка на пазарна вредност на недвижности (Службен весник на РМ, бр. 54/12)
- Правилник за метод на катастарска класификација и одредување и регистрација на промената на катастарската култура и земјишна класа (Службен весник на РМ, бр. 144/13, 95/15)
- Закон за постапување по нелегално изградени објекти (Службен весник на РМ, бр. 23/11, 54/11, 155/12, 53/13, 72/13, 44/14, 115/14, 199/14, 124/15, 129/15, 217/15, 31/16)
- Закон за сопственост и други сопственички права врз недвижности (Службен весник на РМ, бр. 18/01, 99/08, 139/09, 35/10);
- Закон за постапување по поплаки и предлози (Службен весник на РМ, бр. 82/2008, 13/13, 156/15);
- Правилник за начин на постапување по поплаки и предлози (Службен весник на РМ, бр. 2/09);
- Закон за катастарска сопственост (Службен весник на РМ, бр. 40/08, 158/10, 51/11);

2.3 ПРОЦЕС НА ЕКСПРОПРИЈАЦИЈА

Законот за експропријација (Службен весник на РМ, бр. 95/12, 131/12, 24/13, 27/14, 104/15, 192/15, 23/16, 178/16) ја регулира процедурата за експропријација на сопственост за проекти кои се од јавен интерес и поврзаните права за недвижности. Правната оправданост за тоа зошто проектот се смета дека е од јавен интерес се поднесува заедно со барање за експропријација (како дел од истиот процес) до државниот правобранител, од страна на корисникот на експроприраниот имот. Државниот правобранител на РМ исто така ги претставува државните компании, фондови, агенции, сектори, јавни институции, трговски компании и други институции востановени од владата.

Органите за експропријација, по предлогот за експропријација, закажуваат дебата на која се поканети сопствениците на имотот кој е предмет на експропријација и предлагачот на експропријацијата. На сослушувањето се одредува јавниот интерес, потоа правото на сопственост и други сопственички права, како и типот и количината на компензација и други факти и околности релевантни за процесот.

Органите мораат, по поднесувањето на предлогот за експропријација до сопственикот на имотот или сопственичките права, да закажат и одржат сослушување за предлогот во рок од 15 денови од поднесување на предлогот. Сослушувањето може да заврши со согласност и договор за компензација (исплата во пари и друг соодветен посед), како и за износот на исплатата ако е одредена во парични средства, како и рокот на исплата. Овој договор, како извршен и потпишан документ се смета за експропријациски процес и процедура за одредување на компензација и финализација на процесот.

Доколку не се постигне договор, органите за експропријација, врз основа на фактите изложени во процедурата, издаваат одлука за експропријација. Ова одлука може да се обжали во извршниот суд во рок од 15 денови од приемот на одлуката.

Министерството за земјоделие, шумарство и економија на води го издава земјиштето во владин посед. Ова министерство го раскинува постојниот договор со закупецот и потпишува нов со истите услови како претходно, но без количеството на земјиште што треба да се стекне. Општината ќе изврши компензација на тие закупци со истата компензациона методологија како за сопствениците на земјиштето, но без компензација за истото.

Другите клучни аспекти од законот за експропријација се прикажани подолу.

Компензација - Член 18: За експроприраната сопственост постои фер компензација која не може да биде пониска од пазарната вредност на поседот. Пазарната вредност на поседот се одредува под услови одредени со овој закон, според методологијата, правата и стандардите во согласност со Законот за проценка. Правото на побарување компензација за експроприрана сопственост не може да застари. Член 17 истакнува дека пазарната вредност на експроприраниот посед и посед кој е даден како компензација ќе биде одреден од квалификуван проценител, во согласност со законот за проценка. Компензацијата за експроприраниот посед е обично утврдена со финансиски средства доколку поранешниот сопственик или имател на други сопственички права и предлагачот на експропријацијата не се договорат поинаку.

Сопственикот на експроприраниот посед ќе има исто така право за компензација на посев, насад, шума на земјиштето и овошки, ако не се инкорпорирани во пазарната вредност на земјиштето. Сопственикот на поседот нема да има право на компензација за инвестициите направени по датумот на поднесување на предлогот за експропријација.

Ако се изведе економска активност на посед кој треба да се експроприра, ефектот од нарушувањето на оваа активност треба да се земе пред вид при одредување на компензацијата за експропријацијата. Оваа сума ќе биде одредена од страна на експерт, во согласност со Законот за проценка.

Предлогот за експропријација, одделен за секој индивидуален имот, содржи информации за:

- Предлагачот на експропријацијата
- Имотот за кој е даден предлогот
- Сопственикот на имотот (лично име или титула, место на престојување, главна канцеларија)
- Сопственик на други сопственички права на недвижности (лично име или титула, место на престојување, главна канцеларија)
- Тип на објект или изведувачки работи за кои што е предложена експропријацијата

Предлогот за експропријација е придружен од следнава документација:

- Извадок од акт за просторно планирање или одобрен проект за инфраструктура

- Геодетски елаборат со нумерички податоци за сопственоста која што е предложена за експропријација
- Предлог за компензација еквивалентен на пазарната вредност на имотот одредена од страна на квалифициран проценител во согласност со Законот за проценка
- Список на имотите кои ќе се одземаат со експропријација
- Доказ дека средствата се резервирани на соодветно место

Дополнително на Законот за експропријација одредбите од Уставот и Законот за имот и други стварни права се исто така релевантни при процесот на стекнување на земјиште и раселување:

- Уставот на Република Македонија гарантира законска заштита на сопственост и упатува на тоа дека никому не смее да му биде отуѓен имот или правата кои произлегуваат од него, освен во случај на предмет од јавен интерес одреден со законот. Доколку имотот е експроприран или ограничен, правична компензација не пониска од пазарната вредност е гарантирана.
- Според Законот за имот и други имотни права, никому не смее да му биде отуѓен посед или правата кои произлегуваат од него, освен во случај на предмет од јавен интерес одреден со законот или членовите за просторно планирање. Во слушај на отуѓување (комплетна експропријација) или ограничување (нецелосна експропријација), правична компензација не пониска од пазарната вредност во времето на експропријацијата е гарантирана.

2.4 ЗАШТИТНИТЕ МЕРКИ НА СВЕТСКА БАНКА И ПОЛИТИКАТА НА ПРИНУДНО РАСЕЛУВАЊЕ

Сите проекти финансирани од СБ мора да бидат во согласност со заштитните мерки во животната средина и општеството.

ОП 4.12 за Принудно раселување на СБ е едно од најважните заштитни мерки кои ги уредуваат прашањата поврзани со одземање земјиште и раселување/компензација, во текот на имплементација на проектот. Во линија со принципите и процедурите на СБ, Република Македонија е обврзана проектите финансирани од СБ да ги имплементира во согласност со барањата утврдени во ОП 4.12 на СБ.

Соодветни плански/управувачки инструменти мора да бидат изработени пред да се започне со активности на проектот. Такви инструменти се: Рамка на политиката за раселување (РПР) и Акциониот план за раселување (АПР).

Рамка на политиката за раселување (РПР) треба да се изработи кога степенот и локацијата на раселување не се познати при оцена на проектот, бидејќи проектот има повеќе компоненти, како што обично се случува во проекти со финансиски посредници или повеќе под-проекти. Рамката на политиката ги утврдува целите и принципите за раселување, организациските аранжмани и механизмите за финансирање за секоја операција за раселување што може да биде неопходна за време на спроведувањето на проектот. Рамката, исто така, ја проценува

институционалната способност за дизајнирање, спроведување и надгледување на операциите за раселување.

Политиката на СБ за принудно преселување, како што е дефинирано во ОП 4.12, се заснова на следните принципи:

- Принудното раселување треба да се избегне или барем да се минимизира;
- Одредбите за компензација / рехабилитација им овозможуваат на засегнатите лица можност да ги подбрат, или барем да ги обноват, приходите и животниот стандард пред проектот;
- Засегнатите лица треба да бидат целосно информирани и консултирани за опциите за компензација на земјиштето и раселувањето;
- Социо-културните институции на засегнатите лица треба да бидат поддржани / искористени колку што е можно;
- Компензацијата ќе се исплати во висина на трошоците за замена за засегнатите лица, без намалување за амортизација или за која било друга цел;
- Непостоење на носител на право не треба да биде пречка за компензација или алтернативните форми на помош во насока на постигнување на целите на политиката;
- Посебно внимание треба да се посвети на домаќинствата чиј главен носител е жени, но и други ранливи групи;
- Стекнувањето и преселувањето на земјиштето треба да се осмисли и изврши како дел од проектот, а целосните трошоци за компензација треба да бидат вклучени во трошоците и придобивките на проектот;
- Компензацијата и субвенциите за раселување ќе бидат целосно обезбедени пред да се дозволи делумно израмнување и уривање

2.5 ГАП АНАЛИЗА -МАКЕДОНСКОТО ЗАКОНОДАВСТВО ЗА ЕКСПРОПРИЈАЦИЈА И ПОЛИТИКАТА НА ЗАШТИТНИ МЕРКИ НА СВЕТСКА БАНКА

Главните разлики меѓу националната правна рамка за експропријација во Република Македонија и политиките на заштитните мерки на СБ се опишани подолу. Гап анализата е претставена во Табела 1.

Табела 1 Релевантни клучни разлики меѓу македонските закони/регулативи и политиката на СБ

Македонско законодавство	Политиката за принудно раселување на СБ	Заклучоци за разликите	Активности за намалување на разликите
Квалификуваност			
Македонскиот закон не признава лица кои не се носители на право.	а) оние кои имаат формално регулирани права на земјиштето (вклучително и обичајни и	Генерално, одредбите на македонската легислатива и СБ ОП 4.12 се исти, освен одредбите за	Се препорачува следење на ОП 4.12 на СБ, иако не се очекува в) категорија на ЛЗП

Македонско законодавство	Политиката за принудно раселување на СБ	Заклучоци за разликите	Активности за намалување на на разликите
	<p>традиционални права признаени со законите на земјата);</p> <p>б) оние кои немаат формално регулирани права на земјиштето во моментот на почеток на пописот, но имаат доказ за право на такво земјиште или имот што им овозможува истото право да им биде признато од националното законодавство или да биде признато низ процес идентификуван во АПР.</p> <p>или станува признат преку процес идентификуван во планот за раселување</p> <p>в) оние кои немаат формално регулирани права на земјиштето или побарувања на земјиштето кое го заземале</p>	лица кои немаат формално регулирано право на имотот.	<p>Владината иницијатива за легализација на објекти без соодветни градежни дозволи почнува во 2010 и завршува во јуни 2014.</p> <p>Иницијативата за легализација на илегално заземено земјиште (заден двор) започна во 2011 и заврши во октомври 2014.</p>
Права			
Македонското законодавство не вклучува социо-	Имплементација на попис и социо-економска	Разликата меѓу праксата на ОП 4.12 и националното	Законот не забранува добивање повеќе

Македонско законодавство	Политиката за принудно раселување на СБ	Заклучоци за разликите	Активности за намалување на на разликите
економска проценка со цел да се одреди вистинската магнитуда на влијание врз ЛЗП.	проценка во рамките на погодената област, идентификација на лицата кои ќе бидат раселени и утврдување на лица квалификувани за компензација и асистенција.	законодавство е во тоа што кај ОП 4.12 покрај листа на загуби, се врши и социо-економска проценка за да се утврди како и дали загубите влијаат врз изворите на приходи на животниот засегнатите лица.	информации од сите засегнати лица - оние со и без право. Затоа, нема да бидат испитани само загубата во имот, туку и други карактеристики кои би помогнале во профилирање на засегнатите лица. ОП 4.12 на СБ да се следи.
Компензацијата според законот за експропријација се одредува во согласност со тековната пазарна цена, откако ќе се земе предвид вредноста на земјиштето, цената за објектите (резиденцијални и бизнис) и инсталациите, насадите, шумското земјиште и дрвната маса, исто така ја опфаќа и компензацијата за трансакциските трошоци.	Нивоата на компензација треба да се доволни за да ја надоместат загубената земја и другиот имот по целосна сума на чинење на локалниот пазар.	Разликата меѓу ОП 4.12 праксата и националната легислатива е во тоа што ОП 4.12 обезбедува корист за ЛЗП во смисла на подобрување на квалитет на живот или реставрација на претходната состојба.	Компензацијата ќе биде по заменска вредност.
Време на исплата на компензацијата			
Според член 48 од законот за	Одземањето на земјиште и	Постои расчекор од 15 денови кога	Општината мора да депонира средства

Македонско законодавство	Политиката за принудно раселување на СБ	Заклучоци за разликите	Активности за намалување на на разликите
експропријација, компензацијата мора да биде исплатена во рок од 30 дена од денот на потпишување на договорот за компензација или од финализирање на судската одлука за компензација.	поврзаниот имот може да се случи само по исплаќање на компензацијата и, онаму каде е возможно, по обезбедување на нови места на раселување и надомест на раселените лица.	земјата може да биде одземена пред да биде исплатена.	еднакви на понудената сума во безбедна форма на гаранција или друг тип на камата кој носи депозит, прифатлив за банката во случај каде засегнатото лице не ја прифаќа понудената компензација и ако компензацијата е еквивалентна на најмалку заменската вредност. Компензацијата на земја и поседи мора да биде целосно исплатена пред одземање на земјиштето.
Информации и консултации			
Оние кои имаат формално регулирани права се информирани преку процесот на експропријација (доставен е предлог за експропријација), пред да е донесена одлука за експропријацијата, општинската канцеларија задолжена за експропријација	Информациите поврзани со квантификација и чинење на земјата, објектите и другите износи на компензација, како и финансиска помош во целост им се откриваат на засегнатите лица. Раселените лица и нивните заедници се обезбедуваат со навремени и релевантни	Не постојат правни обврски за општината да спроведува рана дисеминација на информации и консултации со ЛЗП пред процесот на експропријација. ЛЗП не се консултираат, ниту им се нуди можност за учество во процесот на раселување.	Плановите за консултација со сите лица засегнати од проектот, вклучително и домаќинските заедници, треба да бидат инкорпорирани во АПР. Исто така, нацрт АПР мора да биде предмет на јавна консултација.

Македонско законодавство	Политиката за принудно раселување на СБ	Заклучоци за разликите	Активности за намалување на на разликите
треба да ги повика засегнатите лица со формално регулирано право на состанок за да им ги претстави фактите релевантни за експропријацијата.	информации, консултација за опциите на раселување и понудените можности да учествуваат во планирањето и имплементацијата и мониторингот на раселувањето.		

3 КВАЛИФИКУВАНОСТ И ПРАВА

3.1 КВАЛИФИКУВАНОСТ

Основниот принцип кој се следи во овој РПР е дека ЛЗП треба да бидат потпомогнати во нивните напори за подобрување на нивните поранешни животни услови и стандард, капацитет на заработка и нивоа на производство, или барем да се возобноват до пред-програмските нивоа, бидејќи недостигот на формално регулирано право не ги исклучува лицата од добивање на компензација и / или рехабилитацииска помош.

Како ЛЗП кои се сметаат за квалификувани за компензација се опфаќаат и оние кои имаат формално регулирано право на земја или друг имот, и оние кои иницијално немаат формално регулирано право на земја или друг имот, но имаат доказ за право врз основа на законите на земјата. При поседување на документи од типот на белешки за данок на земјиште и сертификат за живеалиште, или по дозвола од локалните власти да го заземат или користат местото засегнато со програмата.

Оние кои немаат признато право или тврдење за право врз земјиштето кое го окупираат се исто така квалификувани за компензација за недвижен имот. Не се очекуваат ЛЗП од овој тип.

Засегнатите елементи опфаќаат, но и не се ограничени на следново:

- Трајно или привремено засегнато земјиште
- Куќи или други објекти, посеви, дрвја или други средства
- Бизнис или производство, и / или
- Претрпена загуба на приходи како резултат на проектот.

Според ОП 4.12 на СБ, индивидуалци и домаќинства кои окупираат области засегнати од проектот по крајниот датум не се квалификувани за компензација. Сите луѓе кои се вселат во областа на проектот и / или луѓе кои ќе изведуваат градежни работи, садење дрвја, итн, по крајниот датум, не се квалификувани ЛЗП и затоа нема да

добијат компензација. Однапред ќе се објави информација, со барање да се ослободат нивните простории и да ги демонтираат засегнатите структури пред имплементација на проектот.

3.2 ПРАВА И ВРЕДНУВАЊЕ НА ЗАСЕГНАТИОТ ИМОТ

Стекнувањето со земјиште и раселувањето ќе бидат имплементирани според рамката за компензација и права, а во согласност со македонските закони и регулативи, како и ОП 4.12 на СБ. Таму каде што ќе се појави разлика, правата најпогодни за ЛЗП ќе бидат применети, како што е прикажано на матрицата за права, подолу. Во текот на процесот на идентификација на компензацијата при подготовка на проектот, матрицата за права и описот на компензацииските права треба да се ревидираат и обноват соодветно.

Дефинициите употребени во овој РПП се:

- **Попис:** претставува броење на лицата засегнати со процесот на одземање земјиште во смисла на губење на средства, заедно со инвентаризација на средствата кои секое од овие лица ги загубило. Пописот вклучува и основни социо-економски податоци. Датумот на попис го утврдува крајниот датум кој ги регистрира сите лица во проектната област што ќе може да добијат компензација за изгубениот имот и средства, и/или помош за раселување/рехабилитација.
- **Компензација** означува поправка според пазарните вредности (кои се еквивалентни на трошокот за замена) во замена за средствата одземени со овој проект.
- **Краен датум** означува дека датумот после кој лицата кои се доселиле во проектната област нема да бидат квалификувани за добивање компензација поврзана со одземање на земјиште и раселување. Крајниот датум е датумот на пописот на лицата засегнати со процесот на одземање земјиште.
- **Помош за рехабилитација** означува помош која се состои од поставување на работни места, професионална обука или други форми на поддршка што ќе овозможи раселените лица, кои го изгубиле изворот на средствата за живот заради раселување, да го подберат или во најмала рака да го повратат нивото на приходи и стандардот на живеење на нивото пред настапувањето на проектот.

Матрицата за права е базирана врз премисата дека раселувањето, рехабилитацијата и програмата за компензација треба да се подберат или најмалку да ги одржат животните стандарди на ЛЗП како пред проектот, но и да осигурат нивно учество во бенефитите од проектот. Ова се огледува во следните принципи на компензација :

Квалификуваност

- Сите ЛЗП кои живеат во областа на проектот пред крајниот термин ќе бидат земени пред вид за компензација на нивните загуби и / или за рехабилитацииска помош. Недостигот на правно регулиран статус или сопственост не ги прави квалификувани за права.

Компензација

- ЛЗП ќе бидат компензирани во целост, заменските трошоци без намалување, и преселени или раселени по консултацијата со нив. Прелиминарната висина на компензацијата за раселување и трошоци за замена ќе биде предложена на ЛЗП со цел да им даде можност за споредба со тековните пазарни цени.
- Сите давачки и даноци за земјиште и/или трансфер на куќа ќе бидат исклучени или пак ќе бидат вклучени во компензацискиот пакет за земјиште и / или куќа. Соодветните владини органи ќе дадат предност на ЛЗП за самостојно реконструирање на куќите, како и да ги регулираат правата за имотот и да добијат официјален документ за тоа. Ова се однесува само во случај на преселување на домот.

Компензација во готово

- Компензација во готово може да биде соодветна кога а) средствата за живот се базирани на земјиштето, но земјата земена за проектот е мал дел од засегнатиот имот, додека остатокот е економски корисен, б) постојат активни пазари за земјиште, домување и труд, ЛЗП ги користат и постои доволна залиха на земјиште и живеалишта, или в) условите за живот не се базирани врз земјиштето. Нивоата за компензација во готово треба да бидат доволни за замена на изгубеното земјиште и другите средства по целосна цена на замена според локалниот пазар, пресметан од крајниот датум.
- Компензацијата во готово за сите резиденцијални, комерцијални или други структури ќе биде исплатена според трошоците за замена на овие структури, без амортизација на структурата и без намалување заради надоместливите материјали.

Консултација и планирање

- Планот за раселување ќе биде изработен и имплементиран во консултација со ЛЗП.
- Ефективен и навремен дизајн, планирањето и имплементацијата на раселувањето и мерките за рехабилитација ќе се спроведат со цел да се избегнат непотребни одложувања и последователни непријатности кон ЛЗП.

Релокација

- ЛЗП ќе добијат целосна асистенција за транспорт на личните предмети, куќен инвентар и надоместлив материјал, при што ќе добијат и надомест за релокација во прилог на компензацијата по цена на замена на нивните куќи и други поседи, доколку е таков случајот.

Временско усогласување

- Програмите за раселување, компензација и рехабилитација за ЛЗП ќе бидат временски одредени како гаранција за достапноста на новата земја и живеалишта, пред отпочнувањето на проектот или градежните активности.

- Расчистувањето на земјиштето нема да отпочне пред ЛЗП да ја добијат компензацијата и асистенцијата за рехабилитација.

Мониторинг

- Институционалните аранжмани ќе се организираат а со цел за внатрешен и надворешен мониторинг на сите важни активности поврзани со одземање земјиште.¹

Вреднувањето на земјиштето се изработува од комитет на проценители изнајмени за оваа намена. Споредбените податоци на цените се добиени преку консултации со Управата за јавни приходи чии податоци од неодамна склучените купопродажни договори за земјиште во регионот. Пазарната цена која општината ја предложува ја рефлектира соодветната компензација за имотот што ќе се одзема. Мора да се забележи дека активните пазари за недвижности постојат но малку луѓе ги користат овие пазари. Исто постои зголемена понуда на земјиште и домови. Општината смета дека предложената пазарна вредност е фер и разумна и ќе биде адекватна за засегнатите лица да купат алтернативно земјиште со иста големина и квалитет во регионот.

Објектите се вреднувани врз основа на цената на градежните материјали со кои биле изградени. Пазарните цени се најрелевантниот начин да се проценат објекти кои имаат комерцијална намена, како на пример: киоск, продавница, работилница или комерцијално претпријатие.

Методологијата на проценка на недвижен имот е опишана во Методологија за проценка на пазарната вредност на недвижнините (Службен весник на РМ, бр. 54/12).

Пазарната вредност на земјоделско земјиште, шуми и пасишта е одредено во согласност со просечната цена на спроведените купувања на земја во текот на претходната година. Доколку не се извршени купувања во одредената општина во претходната година, како пазарна цена се зема просечната продажна цена за м² од експроприрано земјоделско земјиште во општината. Доколку сеуште има недостиг од информации за купена и експроприрана земја во претходната година, во одредената општина, тогаш цените на соседните општини ќе бидат земени предвид.

Во текот на процесот на проценка, ЛЗП, локалните власти и релевантните владини институции (како Катастар) ќе бидат консултирани. Следните водечки принципи за проценка ќе бидат земени пред вид:

Вреднување на вредноста за замената

Во однос на земјиштето и структурите, вредноста за замена се дефинира на следниот начин:

- За земјоделско земјиште, се зема пред-проектната или пред-релокациската (која е повисока) пазарна вредност на земјиштето со еднаков производствен потенцијал или употреба, лоцирано во близина на засегнатото земјиште, плус

¹ За повеќе детали видете ја секцијата 6 подолу.

трошокот за подготовка на земјиштето до ниво слично на она на засегащото земјиште, плус трошок за регистрација и такса за префрлање на истото.

- За земјиштето во близина на населена област, се зема пазарна вредност пред раселувањето со еднаква големина и употреба, слични или подобри јавни инфраструктурни капацитети и служби, лоцирани во близина на засегащото земјиште, плус трошок за регистрација и такса за префрлање на истото.
- За куќи и други објекти, се зема пазарната цена на материјалите за градба на објекти за замена со површина и квалитет слична на, или подобра од, онаа на засегащите објекти, или за поправка на делумно засегащите објекти, плус трошок за транспорт на градежен материјал до местото на градење, плус трошок за работна рака и договорни такси, плус трошок за регистрација и такса за префрлање.

При утврдување на трошокот за замена кој ќе им се надомести на ЛЗП, намалувањето на вредноста на имотот и вредноста на надоместливиот материјал не се земени предвид, ниту пак вредноста на придобивката од проектот да се одземе од вредноста на засегастиот имот. Таму каде домашните закони не ги исполнуваат стандардите за компензација според целосни трошоци за замена, прирачниците и техничките спецификации за компензација според целосните трошоци за замена на СБ ќе бидат применети.

Компензација за земјиште, објекти, бизнис, фиксни подобрувања и други привремени средства ќе се базира врз пазарната проценка, вреднување на продуктивноста, договорените услови, вреднување на труд и материјали, расположливост на надоместливи материјали и другите платени трошоци. Треба да се забележи дека недостигот на сопственост, овластување или дозвола не се пречка за компензација.

Табела 2 Привремена матрица за права и компензација

Одземен имот	Тип на влијание	Лице со право	Право на компензација
Земјоделско или градежно земјиште	Без раселување: Загуба на мал дел од земјиште. Остатокот на земјиште останува економски употреблив	Земјоделец/ закупец	Компензација во готово за засегащото земјиште еквивалентно на пазарната цена или во висина на трошокот за замена, кое и да е повисоко
	Со раселување: Загуба на поголем дел од земјиште. Остатокот на земјиште е економски употреблив.	Земјоделец /закупец	Компензација во готово еквивалентно на вредноста за замена на земјиштето Пакет за обновување на висината на приходот (пристап до кредит / додаток до првата жетва / алтернативна работа / обука), доколку средствата за живеење се засегасти

Комерцијален имот	Загуба на бизнис и/или закупнина	ЛЗП (Сопственик /закупец или сквотер)	Компензација за загубите кои настанале како резултат на раселувањето, вклучително и дискрепанција во средствата за живеење. Поддршка за повторно воспоставување на бизнисот на друга соодветна локација.
Имот за домување	Нема информации		
Објекти и инфраструктура	Придружни објекти како гаража	Сопственик / корисник	Компензација во висина на вредноста за замена.
Дрва/насади	Загуба на дрва/насади	Сопственик / корисник/закупец	Компензација во готово која се базира на типот, возраста и продуктивната вредност на засегнатите дрва/насади.
Привремено одземање на земјиште	Привремено одземање	ЛЗП (Сопственик /закупец или сквотер)	Компензација во готово за секое засегнато средство/имот (на пр. Срушен преграден (меѓа) сид, отстранети дрва)

Категоријата Лица засегнати од проектот (ЛЗП) го опфаќа секое домаќинство кое на крајниот датум (т.е. на датумот на спроведувањето на пописот и основното истражување) живее или остварува приход од проектната област, а заради проектот, ќе загуби земјиште или било какви други подвижни или основни средства, во целост или делумно, привремено или трајно, или да има негативно влијание врз нивниот бизнис, занимање, работно место или престој. Недостатокот на законски регулирани права нема да им забрани на засегнатите луѓе да добијат право на надомест за изгубените средства (подобрувања, вклучувајќи ги структурите, куќите, културите, дрвјата и другите основни средства). Информациите за сопственоста на земјиштето подготвени од Катастарот на недвижности треба да потврди дека не постојат незаконски корисници на земјиште, кои зафаќаат, живеат и обработуваат земјиште кое не им припаѓа во проектната област.

4 БАРАЊАТА ЗА ИНФОРМИРАЊЕ НА АКЦИОНИОТ ПЛАН ЗА РАСЕЛУВАЊЕ

4.1 ПОПИС НА ЗАСЕГНАТИТЕ ЛИЦА И ИМОТ

По комплетирање на институционалните процедури за започнување со пописот и листата на лица засегнати со проектот, крајниот термин ќе биде јавно објавен и онаму каде е возможно, ќе се направи попис на семејствата и лицата кои ќе бидат негативно засегнати со проектот или негова под-компонента. Пописот ќе опфати целосна

инвентаризација на сите загуби кои ќе се јават кај секое ЛЗП. Како минимум ќе бидат собрани следните информации:

- Број на лица, главно занимање и ниво на приход,
- Број, тип и димензии на куќата
- Број, квалитет и површина на сите засегнати резиденцијални парцели
- Број, тип и површина на поседуваното земјоделско земјиште, а кое треба да се отуѓи од ЛЗП,
- Статус на закуп на земјоделското земјиште и висината на закупнината платена од закупците, доколку е возможно
- Квантитет, категорија и димензија на сите закупени или други фиксни средства кои се негативно засегнати
- Загубени продуктивни средства како процент од вкупните продуктивни средства,
- Привремена штета врз продуктивните средства,
- Квантитет, категорија и квалитет на негативно засегнати не земјоделски средства за живот,
- Квантитет, тип и квалитет на комунални ресурси што треба да се одземат².

4.2 ИДЕНТИФИКАЦИЈА НА ЗАГУБИТЕ

Доколку проектот вклучува физичка преселба на ЛЗП, ќе бидат собрани податоци за локацијата, површината, типот и категоријата на земјиштето за замена наменето за резиденцијални и / или земјоделски цели. Ќе се води сметка локацијата за преселба или земјиштето за замена да е во непосредна близина на претходната локација на ЛЗП, за да се избегне социјална дислокација и нереалната подвоеност на економската средства за живеење на ЛЗП³.

4.3 ИСТРАЖУВАЊЕ НА ТЕКОВНАТА СОСТОЈБА

Истражувањето на тековната состојба ќе обезбеди податоци за постојната социјална структура, закупот и употреба на ресурсите, пристап до заедничките ресурси, социјални услуги и инфраструктурни објекти од страна на различни социјални групи во проектната област, како и за домаќинското население на предложеното место на преселување (доколку е важно), притоа јасно идентификувајќи ги сите групи од посебен интерес, особено оние што се сиромашни и ранливи (на пр. наемници, работници без земјиште и домаќинства водени од жена), но и опишувајќи ги нивните специјални карактеристики во однос на проектот⁴.

² Види **Додаток 1**: Листа за проверка на информациите за попис; и **Додаток 2**: Листа на податоци за пописно истражување

³ Види **Додаток 3**: Листа на податоци за пописот на загуби

⁴ Види **Додаток 4**: Податоци за истражување на тековната состојба

4.4 ПОНУДЕНА КОМПЕНЗАЦИЈА

Освен информациите за загубата на засегнатите лица, големината на влијанието, АПР ќе содржи информации и за компензацијата понудена на ЛЗП. Посебен дел од АПР ќе има матрица на права со содржина и компензацијата која ќе биде понудена. Овој дел ќе се ажурира по консултациите и преговорите со ЛЗП.

4.5 ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА

АПР ќе има секција со имплементација на аранжманите. Ex ante во АПР сите институции кои имаат улога во процесот ќе бидат наведени заедно со нивните одговорности и време на одговорност.

4.6 СЛЕДЕЊЕ И БУЏЕТ

АПР ќе го објасни процесот како следењето на процесот се реализира. Во истата секција проценетиот буџет ќе се наведе.

5 ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА

5.1 ИЗРАБОТКА НА АПР И ПРОЦЕС НА ОДОБРУВАЊЕ

АПР, по потреба, ќе биде развиен општината. Подготовката на АПР ќе започне веднаш по објавување на крајниот датум, а главните активности кои ќе се преземат би го опфатиле - но не би биле и ограничени - следново:

- Идентификација на и консултација со ЛЗП
- попис и инвентаризација на загуби на ЛЗП
- Проценка на изгубениот имот
- Развој на матрица за компензација
- Подготовка на индикативен буџет за имплементација

Нацрт АПР ќе биде поднесен до СБ за разгледување и разјаснување, по што ќе биде претставен од страна на МТСП и општината за јавна консултација. По комплетирањето, финалниот АПР ќе биде објавен од страна на општината.

5.2 ПРОЦЕС НА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НА АПР

5.2.1 ЕДИНИЦА ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НА АПР

АПР Имплементациска единица (АИЕ) во рамките на општината ќе биде создадена за имплементација на одобрениот АПР. Сите активности наведени во АПР ќе бидат покриени од средства на општината и завршени пред започнување на градежните активности. АИЕ на општината ќе биде одговорна за подготовка и имплементација на одобрени АПР, под надзор на СБ.

Поважни одговорности и активности на АИЕ вклучуваат - но не се ограничени на:

- Верификација на АПР попис и податоците за инвентаризација на средствата/имотот на демаркираната парцела
- Реализација на катастарско и топографско снимање и обезбедување на точноста на податоците од мерењата и инвентаризација по потреба на одредени промени во основниот проект
- Непосредна консултација со ЛЗП и претставниците на населените места
- Подготовка на документација за регистрација на нови земјишни парцели
- Обезбеди информации за јавноста
- Преговори и договор со ЛЗП
- Доставка на компензација и, по потреба, имплементација и надзор на рехабилитациски мерки. Компензациите во готово се исплаќаат на банкарска трансакциска сметка.
- Надгледување на процедурите за поплаки
- Судска разрешница на случаи каде не е постигнат договор
- Експропријација по судски пат, по потреба
- Градба на инфраструктура и план за преселување на ЛЗП
- Подготовка на квартални извештаи
- Задоволително комплетирање на АПР е услов за секаков почеток на било какви (физички) работни активности

5.2.2 ЖАЛБИ И ПОПЛАКИ

Комитет за разрешување поплаки - Задачи и состав

На програмско ниво, ќе се воспостави Комитетот за разрешување поплаки, а со цел да се справи со приговорите и жалбите во врска со раселувањето и да ги реши сите несогласувања кои се насочени кон судот. Комитетот ќе вклучува ЕИП персонал, по еден претставник од секоја засегната општина и претставници од локалните заедници засегнати со проектот. Сличен комитет составен со претставници од ЕИП, локални НВО и заедници, како и независни експерти ќе бидат собрани од страна на ЕИП за секој случај поединечно, со цел да ги разрешат приговорите и жалбите во врска со раселувањето.

Процедура

Под надзор на МТСП, ЕИП ќе вложи напори за постигнување спогодба за сите идентификувани проблеми поврзани со раселувањето и АПР на под-проектот. Доколку пропадне овој обид, ЛЗП може по сопствена дискреција, да достави поплака до судот или до Комитетот за разрешување на поплаки.

Предложената процедура за разрешување и механизмите ќе бидат презентирани и дискутирани со ЛЗП во рана фаза од подготвителниот процес на АПР. Со цел ефективно да се приберат сите поплаки од потенцијалните ЛЗП, може да се назначат специфични локации за навремено доставување и собирање на сите поплаки. ЛЗП можат да ги достават поплаките усно (кои ќе бидат соодветно документирани) или во пишана форма. Одговорот ќе биде доставен во период од 2 недели по добивањето на

жалбата. Ако случајот не се реши на ниво на комитетот, може да биде предаден на судот од страна на било која странка. Трошоците за оваа активност ги сноси општината по верификација дека ЛЗП е корисник на социјална парична помош. Сите други ЛЗП ќе бидат одговорни за сопствените трошоци.

5.2.3 ПОСТАПКИ ЗА ЕКСПРОПРИЈАЦИЈА

Доколку ЕИА и ЛЗП не постигнат договор за откуп на приватниот имот, општината ќе продолжи со судската постапка во согласност со Законот за експропријација.

5.2.4 СУД

Судот треба да биде последна инстанца за обраќање во врска со проблемите и потешкотиите со имплементацијата на АПР. Во случај на неуспех во преговорите меѓу општината и ЛЗП, во поглед на стекнување на приватен имот, Државниот правобранител (на барање на општината) со мандат за експропријација, а врз основа на постојното законодавство, до Судот ќе поднесе барање за експропријација. По одобрување од Судот и по проследување на процедурите, општината го презема имотот откако судот ќе му го додели.

Во случај кога приговорите и поплаките во врска со имплементацијата на АПР не се спогодбено решени, дури ниту со посредство на комитетот, ЛЗП исто така имаат право на жалба пред судот како последна шанса. Судската одлука ќе биде последна и извршна.

6 СЛЕДЕЊЕ И ЕВАЛУАЦИЈА

Главната цел за имплементација на АПР е да ги подобри или барем да ги обнови социјалните ресурси и ресурсите на извор на егзистенција на ЛЗП на ниво на пред-проектот. Процесот на имплементација треба да осигури дека оваа цел е постигната во разумен рок со определени ресурси. Затоа, следењето на процесот на ажурирање на АПР, неговото спроведување и испорака на институционална и финансиска помош за ЛЗП е дизајнирано како составен дел на целокупното функционирање и управување со Проектот. Активностите за раселување редовно ќе бидат надгледувани и следени од персоналот на општината (ЕИП).

Општинската ЕИП ќе обезбеди извршување на навремено следење на индикаторите за следење и евалуација (процесирање, испорака и индикатори на влијанието) на стекнување на земјиште и задачи за преселување. Целта на мониторингот и евалуацијата е да се дадат повратни информации на сите засегнати страни за постигнатиот напредок во поглед на навремена и сеопфатна имплементација на АПР и да се идентификуваат проблемите што е можно порано за да се олесни доброто приспособување на аранжманите за спроведување. Целите се да:

- а) да се осигура дека стандардот на животот на ЛЗП се враќа на претходното ниво или подобрува;
- б) да утврди дали активностите се во тек според распоредот и дека временските рокови се исполнети;

- в) да се процени дали компензацијата, мерките за рехабилитација се доволни;
- г) да ги идентификува проблемите или потенцијалните проблеми; и
- д) Идентификува методите за брзо ублажување на проблемите.

Како предуслов за проценка на под-проектите кои вклучуваат раселување, позајмувачот, локалната власт на Светска банка и обезбедува, преку ЕИП релевантен инструмент за преселување кој е во согласност со оваа политика и го поставува на локација достапна за раселените лица и локалните невладини организации, во форма, на начин и јазик што им се разбирливи. Откако Банката ќе го прифати овој инструмент како обезбедување на соодветна основа за проценка на проектот, Банката ја прави достапна за јавноста преку својот ИнфоШоп. Откако Банката го одобри конечниот инструмент за преселување, Банката и позајмувачот повторно го објавуваат на истиот начин.

Обврските на позајмувачот за извршување на инструментот за преселување и за информирање на Банката за напредокот во спроведувањето се обезбедени во законските договори за проектот.

Позајмувачот е одговорен за адекватно следење и евалуација на активностите наведени во инструментот за преселување. Банката редовно ќе врши надзор над спроведувањето на раселувањето за да утврди усогласеност со инструментот за раселување. По завршувањето на проектот, позајмувачот ќе направи оценка за да утврди дали се постигнати целите на инструментот за раселување. Оценувањето ги зема предвид основните услови и резултатите од мониторингот на раселување. Доколку оценката открие дека овие цели не може да се реализираат, позајмувачот треба да предложи мерки за следење кои можат да послужат како основа за континуирана супервизија на Банката, како што Банката смета дека е соодветно.

Процесот на мониторинг ќе се спроведува во две фази: внатрешен и надворешен.

6.1 ВНАТРЕШНО СЛЕДЕЊЕ

Внатрешниот мониторинг рутински ќе го спроведува ЕИП или директно или преку локалниот консултантот за раселување. Резултатите ќе бидат доставени до Светска банка преку редовниот полугодишен извештај, при што ќе има дел и за известување околу напредокот на случаите на раселување / откуп на земјиште. Специфични индикатори за следење ќе бидат:

- Информативна кампања и консултации со ЛЗП;
- Статус со откуп на земјиштето и плаќања на компензација за истото;
- Надомест за погодените структури и други средства;
- Преселба на ЛЗП;
- Компензација за загуба на приход;
- Избор и дистрибуција на областите за замена на земјиштето;
- Активности за реставрација на приходите, и
- Поплаки и нивно решавање.

Горенаведените информации ќе бидат собрани од ЕИП преку локалните власти кои се одговорни за следење на активностите за раселување на дневна основа на под-проектот преку следните инструменти:

- Преглед на информациите од пописот за сите ЛЗП;
- Консултации и неформални интервјуа со ЛЗП;
- Длабински истражувања на случај;
- Испитување на примерок на ЛЗП;
- Битни информативни интервјуа; и
- Јавни состаноци со заедницата.

Известувањето за внатрешен мониторинг ќе се спроведува полгодишно од ЕИП и на крајот на секое завршување на АПР, извештај за компетиран АПР ќе биде доставен до Светска банка. Внатрешниот мониторинг и надзор ќе:

- Утврди дали е извршен пописот на сите ЛЗП;
- Утврди дека АПР и истражувањето на тековната состојба (соодветно) се подготвени за Проектот;
- Потврди дека вреднувањето на имотот и раселувањето се извршени во согласност со одредбите на овој РПР и соодветниот АПР;
- Надгледува дека сите мерки за преселување се спроведуваат како одобрени;
- Обезбеди средствата за спроведување на активностите за раселување да се обезбедени навремено, дека се доволни за нивните цели и се трошат во согласност со одредбите на овој РПР и соодветниот АПР.

6.2 НАДВОРЕШНО СЛЕДЕЊЕ

Светската банка повремено ќе врши надворешен мониторинг. Покрај тоа, за утврдување на извештаите генерирани од внатрешниот мониторинг, надворешниот мониторинг ќе:

- Оцени социјалниот и економскиот ефект на раселување на ЛЗП;
- Утврди дали се исполнети целите за подобрување или барем враќање на приходите на претходното ниво и животниот стандард на ЛЗП; и
- По потреба, ќе дава предлози за подобрување на имплементацијата на раселувањето со цел за да обезбеди исполнување на принципите и целите утврдени во овој РПР и соодветните АПР.

Главни индикатори за истрагите што треба да се спроведат во оваа фаза на надворешен мониторинг се:

- Социо-економските услови на ЛЗП по реализацијата на проектот;
- Комуникации и реакции од ЛЗП за правата, компензациите, опциите, алтернативните случувања и распоредот за преселување итн.;
- Промени во домувањето и нивото на приходи;
- Социо-економските услови на неформалните сопственици на земјиште;
- Ефективност на вреднување на имотот за цели на рехабилитација;

- Ефективност на процедурите за поплаки;
- Нивото на задоволство на ЛЗП во периодот после преселувањето.
- Ниво на приход на ЛЗП по имплементација на мерките за враќање на средствата за животот

7 УЧЕСТВО НА ЛИЦАТА ЗАСЕГНАТИ ОД ПРОЕКТОТ

Како што е наведено во погоре, ЛЗП ќе учествуваат во текот на процесот на развој и имплементација на активностите за раселување и во процесот на одземање на земјиштето. Тие ќе бидат консултирани од страна на општината и ЕИП и ќе бидат поканети да учествуваат во јавните состаноци одржани од општината во раните фази на процесот, како што е наведено погоре. ЛЗП ќе бидат обезбедени со релевантни информации за проектот, неговите влијанија и предложените стратегии за ублажување и рехабилитација активностите на економската. Информациите објавени во јавноста и се предвидени за секој погодени домаќинството, исто така, ќе вклучува cut-off датуми за секој под-проект, критериуми за квалификуваност и права, начините на компензација, жалби и процедури за поплаки надомест на штета. На засегнатите страни ќе им се даде можност за презентирање на своите идеи и предлози како влезови во планирањето и спроведувањето на активностите за раселување. Ова ќе се постигне преку серија на вежби за учество и фокусирани дискусии со ЛЗП, со што се гарантира дека засегнатите страни ќе имаат удел во исходот на процесот.

ЛЗП, исто така, ќе бидат вклучени во комисиите што ќе се создадат, а кои ќе обезбедат нивно учество во процесот на донесување одлуки во различните фази на процесот на АПР: подготовка и имплементација.

По комплетирањето на АПР, меѓу ЛЗП ќе се направи кратко истражување од страна на ЕИП, а со цел да се оцени нивното задоволство од процесот и резултатите на АПР.

8 ТРОШОЦИ И БУЏЕТ

Врз основа на комплетиран АПР, општината ќе поднесе до Светска Банка детална сметка за раселување, со ставки кои опфаќаат земјоделско земјиште, градежно земјиште, куќи, друг имот и средства за живот што ќе бидат засегнати. Процената на трошоците ќе направи адекватна провизија за мониторинг и надзор на сите непредвидени трошоци. Сите трошоци за раселување ќе бидат покриени со општински средства.

Сите трошоци за подготовка и имплементација на АПР, вклучувајќи ги и трошоците за компензација и администрација на процесот на одземање земјиштето и раселување, ќе се сметаат за составен дел од трошоците на проектот и ќе бидат придодадени како дел кој укажува на: (1) единечни стапки за компензација за сите засегнати ставки и надоместоци, (2) следената методологија за пресметка на стапките за единичен надомест и (3) табела за трошоци за сите компензациски трошоци, вклучувајќи административни трошоци и непредвидени трошоци.

Трошоците за задачите на надворешниот мониторинг, како и за подготовка на истрагите и АПР, можат да се алоцираат во заемот.

ДОДАТОК

ДОДАТОК 1: ЛИСТА ЗА ПРОВЕРКА НА ИНФОРМАЦИИТЕ ЗА ПОПИС

Лица:

- Вкупен број на поединци и домаќинства во секоја засегната категорија;
- Возраст, пол, занимање на секој поединец.

Имот:

Личниот имот, вклучувајќи и податоци за сопственоста на:

- Објекти: куќи, фарма згради, продавници, индустриски објекти, површина за сушење на жито, тоалети
- Земјиште и тип: наводнувано или не, шумски предели, пасишта, пустелија, итн .;
- Опис и процена на вредноста на постојани култури на земјиштето;
- друго: добиток, бунари, дрва.

Јавен имот:

- Земјиште: заедничко земјиште на селото, збирни и шумски подрачја, риболовни подрачја, итн;
- Структури и објекти: училишта, здравствени установи, гробишта, храмови, центри за заедницата, јавен транспорт, банки.
- Инфраструктура: вода за пиење и други водни системи, пристап и внатрешни патишта, електрична енергија и други извори на енергија;

Приходи на Лицата засегнати од проектот од други извори, вклучително:

- приходи од земјоделски активности;
- сезонски/наемен труд;
- активности во неформалниот сектор.

ДОДАТОК 2: ЛИСТА НА ПОДАТОЦИ ЗА ПОПИСНО ИСТРАЖУВАЊЕ

1. Основни информации

- (А) Прашалник, код и датум на истражувањето
- (Б) Име на лицето кое го спроведува интервјуто
- (В) Име на провинцијата, град и село

2. Попис на домаќинства

- (А) Име на главниот во домаќинството и сите членови на домаќинството
- (Б) Однос на членовите на домаќинството кон главниот во домаќинството
- (В) Возраст и пол на сите членови на домаќинството
- (Г) Информација за етничката припадност
- (Д) Ниво на образование на секој член
- (Ѓ) Основно занимање и месечните примања на секој член
- (Е) Приходи од секундарни извори за секој член
- (Ж) Локација на работа или бизниси, соодветно
- (З) Должина на престој на сегашната локација

3. Право на посед и користење

- (А) Категорија на земјиште
- (Б) Вид на сопственоста на земјиштето и името на сопственикот
- (В) Вид на документ за да се потврди видот на сопственоста
- (Г) Ако не е во сопственост, име и адреса на сопственикот
- (Д) Ако има неформално право на користење, тип на договор
- (Ѓ) Број на години на користење
- (Е) Месечна кирија платена од страна на закупецот
- (Ж) Депозити направени од страна на корисникот на лизингот

Забелешка: Во случај пописот и инвентаризацијата да се спроведат како посебни активности, некои информации за употреба на земјиштето, засегнатите структури, други основни средства, како и засегнатите бизниси треба исто да се приберат како дел од пописот.

ДОДАТОК 3: ЛИСТА НА ПОДАТОЦИ ЗА ПОПИСОТ НА ЗАГУБИ

1. Користење на земјиштето

- А. Постојно користење на земјиштето
- Б. Површини на различна употреба на земјиште, каде е применливо
- В. Вкупна и засегната површина на земјиште со анализа според употреба, доколку е возможно
- Г. Оцена за исполнување на преостанатите области е остварлива за континуирана употреба
- Д. Вкупна површина на земјиштето според тип за компензациски цели

2. Структури

- А. Тип на структура
 - Б. Број на катови
 - В. Површина на подот
 - Г. Име на сопственикот на објектот
 - Д. Година на изградба
 - Ѓ. Дали е добиена дозвола за структурата
 - Е. Употреба на структурата и примени, доколку е применливо
 - Ж. Опис на градежен материјал кој се користи за покривот, ѕидовите и подовите
- #### 3. Тип на фундаментот
- С. Опис на некои посебни карактеристики на структурата
 - И. Приклучоци за електрична енергија, вода, итн
 - Ј. Надоместоци што се плаќаат за комунални приклучоци
 - К. Засегнатата област околу објектот
 - Л. Проценка дали останатата структура е употреблива
 - Љ. Вкупна површина на објектот за надомест

3. Други структури

- А. Видови на објекти (бунари, ограда, магацин, итн)
- Б. Површина на засегнат рибник
- В. Просечен приход на домаќинството од рибникот
- Г. Опис на површините и градежниот материјал на засегнатите објекти
- Д. Употреба на други структури

4. Земјоделски производи

- А. Тип на засегнати култури
- Б. Сопственик на засегнатите култури
- В. Вкупно годишно производство на култури на засегнато земјиште
- Г. Просечен принос на културите
- Д. Производи кои се продаваат на пазарот
- Ѓ. Број на вработени / работна сила која се користи за производство на житни култури
- Е. Просечна вредност на културите
- Ж. Просечен годишен приход на домаќинството од земјоделството

5. Дрвја

- А. Број и вид на засегнати дрвја
- Б. Старост на дрвјата
- В. Име на сопственикот на дрвјата
- Г. Просечен принос на овошките
- Ѓ. Просечен годишен приход од овошни дрвја

6. Бизнис

- А. Вид на засегнатиот бизнис
- Б. Име на сопственик на бизнисот
- В. Регистрација / дозвола, број на дејноста (проверка на документи)
- Г. Вкупен годишен приход на домаќинството од бизнисот
- Д. Просечни оперативни трошоци на бизнисот
- Ѓ. Број на вработени во бизнисот
- Е. Број на постојани и временски вработувања
- Ж. Просечен приход и профит - како што е пријавено во Управата за јавни приходи (проверка на документи)
- З. Дали бизнисот треба да бидат пресели

7. Засегнати комунални услуги и капацитети

- А. Опис на засегнатата инфраструктура на заедницата
- Б. Опис на засегнатите објекти според област и употребен градежен материјал

В. Процент број на население врз кое негативно се влијае од страна на објектите / инфраструктура

8. Преферирање на релокација

А. Дали има потреба за релокација или реорганизација

Б. Преферираниот начин на надоместок (во готово или во натура) за земјиште

В. Преферираниот начин на надоместок за структурата

Г. Претпочитаниот тип на помош за рехабилитација на доход

ДОДАТОК 4: ПОДАТОЦИ ЗА ИСТРАЖУВАЊЕ НА ТЕКОВНАТА СОСТОЈБА

Забелешка: Основните податоци, статусот на домаќинството и информации за користење на земјиштето ќе бидат истите како што се наведени во ДОДАТОК 3, претходно.

Дополнителните податоци ќе го вклучуваат и следното:

1. Достапност до објектот

- а. Пристап до електрична енергија
- б. Начин на снабдување со вода
- в. Вид на санитарни простории во објектот
- г. Оддалеченост на училиште
- д. Оддалеченост на здравствените установи
- ѓ. Оддалеченост на пазарот

2. Покуќнина и други средства

- а. Вид и број на земјоделска опрема и додатоци во сопственост на домаќинство
- б. Тип на останата бизнис опрема во сопственост на домаќинство
- в. Проценетата вредност на засегнатата опрема
- г. Тип на транспортно средство во сопственост (велосипед, мотор, камион, кола за животните, автомобил, друго)
- ѓ. Сопственост над фрижидер, радио, телевизор, итн.
- е. Општа состојба на зградата (одлична, добра, просечна, сиромашна)
- ж. Општа состојба на опременоста со мебел

3. Приходи и расходи во домаќинството

- а. Просечен годишен приход на домаќинствата од сите извори
- б. Просечни трошоци за главните издатоци: храна, транспорт, здравство, образование
- в. Позајмица од банка, пријатели или роднини
- г. Приближно заштеди, доколку ги има

4. Вештини

- а. Вештини на секој од членовите на домаќинството
- б. Видови на обука или вештини преферирани за понатамошна надградба